

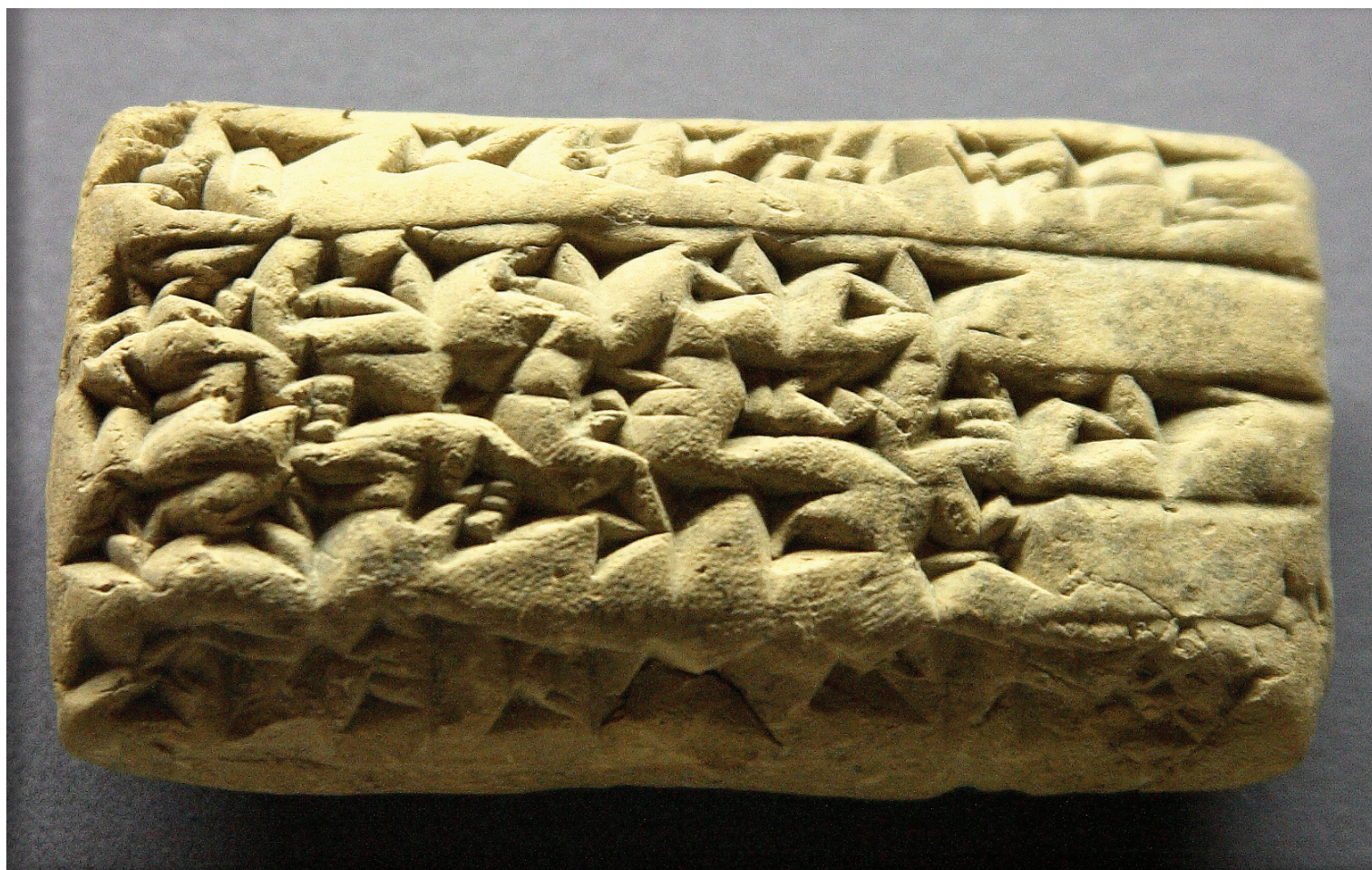


بنیاد ایران‌شناسی

ره‌آورد کتابخانه

شماره پنجم

مرداد و شهریورماه ۱۳۹۳



فهرست مطالب

اخبار کتابخانه

اتمام طرح بازخوانی اسناد کتابخانه و مرکز اسناد بنیاد ایرانشناسی

مقالات

خلاقیت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی / مریم السادات میرحیدری

نقش کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگی کشور / محبوبه غفوری

معرفی پایگاه‌های ایرانشناسی

معرفی مجموعه نسخ خطی دوره اسلامی: کارو میناسیان (Minasian Caro) در دانشگاه UCLA / سعید عضدالدینی ملکی

معرفی کتابخانه‌های مهم ایران

کتابخانه وزارت امور خارجه / پریسا سعیدی

معرفی کتاب‌های جدید در حوزه ایرانشناسی

معرفی آخرین پایان‌نامه‌های دفاع شده در بنیاد ایرانشناسی

هرماه یک کتاب ایرانشناسی بخوانید

معرفی ایرانشناسان

زندگینامه و کارنامه فرهنگی استاد حسن زنگنه / تهیه و تدوین: - انجمن مشاهیر استان بوشهر با همکاری بنیاد ایران شناسی -

شعبه بوشهر

شرح تصویر روی جلد:

لوح گلین مکشوفه از تل ملیان - دوره تاریخی ایلام میانه (هزاره دوم پ.م)

محل نگهداری: موزه ملی

عکاس: حمید افشار - آرشیو تصویری بنیاد ایرانشناسی

سردبیر: حمید افشار

تهیه و تنظیم مطالب: مریم السادات میرحیدری

طراحی و صفحه آرایی: مونا طوسی

اخبار کتابخانه

اتمام طرح بازخوانی اسناد کتابخانه و مرکز اسناد بنیاد ایرانشناسی

بنیاد ایرانشناسی در راستای اهداف و فعالیت‌های خود و با توجه به درک جایگاه «اسناد» در زمینه دانش ایرانشناسی، تا کنون موفق به جمع‌آوری تعداد ۱۰۴ برگ سند تاریخی شده و در جهت حفاظت و نگهداری آنها اقداماتی انجام داده است. در همین راستا در اسفند ماه ۱۳۹۳ بنا به تاکید معاون محترم پژوهشی جناب آقای دکتر سید عبدالمجید میردامادی و نظر ریاست محترم بنیاد حضرت آیت‌الله سید محمد خامنه‌ای مبنی بر ضرورت مطالعه و بررسی اسناد موجود طرح بازخوانی اسناد مصوب شد. با خاتمه کار و مشخص شدن ارزش و اعتبار برخی از این اسناد همچنین بررسی و تعمق در مطالب مندرج، موضوع انتشار این مجموعه مطرح شد که امید است؛ در آینده نزدیک این موضوع محقق شود.

خلاقیت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

مریم السادات میرحیدری

۱. تعریف خلاقیت

خلاقیت در مقیاسی کلی از دو دیدگاه مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ یکی دیدگاه روانشناسان که از آن به معنای نوآوری و اندیشه یاد می‌کنند و تعاریف متفاوتی از آن ارائه داده‌اند که بیشتر به معنای تازگی، نبودن، ارزشمندی و تناسب است و دیگری دیدگاه فلسفی است که از آن به معنای خلق از عدم یاد می‌شود.

خلاقیت گوهر گران قدر وجود آدمیت است، به معنای آوردن چیزی جدید به مرحله وجود یا طی کردن راهی تازه یا پیمودن یک راه پیموده شده قبلی به طرز نوین، که موجب پدید آمدن ایده‌ای جدید می‌شود. با پیشرفت روزافزون دانش و تکنولوژی و جریان گسترده اطلاعات، جامعه اسلامی نیازمند آموزش مهارت‌هایی است که با کمک آنها بتواند همگام با توسعه علم و فناوری به تولید و خلق افکار نو دست یابد. در معارف اسلامی نیز به طور ویژه به این موضوع پرداخته شده است. چنانچه قرآن کریم خداوند سبحان را این گونه معرفی کرده است: «بدیع السموات و الارض» خدای سبحان بدیع و پدیدآورنده بدون الگوی آسمانها و زمین است و آنچه را خلق می‌کند، بدون الگو خلق می‌کند. (مروتی، دارابی، ۱۳۹۲). بدین ترتیب باید پذیرفت که منشاء بیداری اندیشه، فکر و پیدایش خلاقیت است.

به طور کلی خلاقیت را می‌توان اینگونه تعریف کرد: آفریدن و به وجود آوردن، آفریدن اندیشه، روش یا محصولی منحصر به فرد، توانایی دیدن پیرامون خود با نگاهی نو و از منظری تازه و بیان عقاید اصیل، توانایی ساختن آن چیزی که تجسم می‌کنیم که وجود دارد، باهوش بودن و طراح بودن و از آن مهمتر جسارت متفاوت بودن!، به فعلیت در آوردن افکار و توانایی‌های بالقوه، آموختن از تجارب قبلی و پیوند این یادگیری با موقعیت‌های تازه، داشتن تفکری پویا، سیال و انعطاف‌پذیر و شکستن محدودیت‌های ذهنی، و آزمون روش‌های غیر کلیشه‌ای برای حل مشکلات روزمره زندگی.

در عصر کنونی که کتابخانه‌ها به سرعت در حال تغییرند، انتظار مواجه شدن کتابداران با خلاقیت و نوآوری نیز بیشتر است. رشد روزافزون تکنولوژی‌های پیشرفته، فرصتی نو برای ارائه الگوهای خلاقانه و ابداع‌های نوآورانه کتابداران خواهد بود.

اما خلاقیت در سازمانها، موسسات و کتابخانه‌ها مفهومی کلی و چندوجهی است، و شامل رویدادی خاص نیست. معمولاً خلاقیت در بافت‌های مختلف، معانی مختلف و متفاوتی دارد. خلاقیت و نوآوری باعث بهبود عملکرد سازمان‌ها و کاهش هزینه‌ها می‌شود. همچنین انگیزش کارکنان سازمان را ارتقاء می‌بخشد. (سام‌خانیان، ۱۳۸۴) دگرگونی‌های پیوسته در جهان امروز، سازمان‌ها را وادار ساخته تا برای زیستن در چنین محیط متغیر

و بی‌ثباتی، به خلاقیت و نوآوری بیشتر اهمیت دهند و اهداف، گرایش‌ها و علایق خود را برای به‌کارگیری خلاقیت و نوآوری هدایت کنند (حقایق، ۱۳۸۰). شرط موفقیت کتابخانه‌ها در دنیای پرقاب‌ت امروز، این است که بتوانند افکار و اندیشه‌های جدید را در کتابخانه عملی نمایند و این امر به‌وسیله کارکنان خلاق و نوآور بیشتر امکان‌پذیر است. در محیط دیجیتال امروز که همه چیز به سرعت در حال تغییر است، یکی از جنبه‌های مهم عملکرد هریک از کتابخانه‌ها، توانایی آنها در خلق روشهای موثر برای همراهی با این تغییرات است. کتابخانه‌ها باید بیشتر خلاق و نوآور شوند تا بتوانند با پیامدهای پیچیده تغییر روند ارتباطات علمی و نقش فناوریهای اطلاعات مواجه شوند. از این رو خلاقیت و نوآوری در کتابخانه‌ها برای همگامی با دنیای در حال تغییری که در آن فعالیت می‌کند الزامی است.

۲. فعالیت‌های خلاقانه در کتابخانه‌ها

کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به واسطه مجموعه‌های گسترده و تخصصی و کارکنان فرهیخته و نیز کاربران با انگیزه‌شان محل ابداع و نوآوری محسوب می‌شوند. ابداع در تمام حوزه‌های کتابخانه اعم از سنتی و دیجیتالی، ساری و جاری است. بازار روزافزون اطلاعات این امر را تشدید کرده و کتابخانه‌ها را به عنوان مراکز نوآفرینی و ابداع درآورده است. روش‌های جدید ابداعی برای عرضه خدمات جدید به کاربران نیز از این مقوله است. (آرمز، ۱۳۸۱، ۸۸)

از آنجا که خلاقیت حاصل نیاز و نیاز مستلزم تلاش و تجربه به منظور رفع نیاز است، برای نشان دادن فعالیت‌های خلاقانه کتابخانه‌ها می‌توان به برخی راهکارها برای شروع و استمرار تلاش خلاقانه اشاره کرد. در ادامه برخی خلاقیت‌ها و نوآوری‌هایی که کتابخانه‌ها می‌توانند در پیشبرد امور جاری خود اعمال نمایند، معرفی می‌شوند.

۱. اشتراک منابع و همکاری‌های بین کتابخانه‌ای: مجموعه‌های کتابخانه‌ها گرانقدرترین سرمایه‌اند. از اینکه این سرمایه‌ها و دست کم بخش عظیمی از آن بی‌استفاده و یا کم‌استفاده نماند، باید طرح‌هایی اندیشید تا کتابخانه‌ها بتوانند در سطح کلان و خرد، منابع خود را به اشتراک گذارند. اهمیت و تأثیر ائتلاف‌های کتابخانه‌ای به منظور خدمات فهرست‌نویسی مشترک، امانت بین کتابخانه‌ای، تحویل مدرک و اجازه‌های مشترک الکترونیک در حال افزایش است. با این وجود، جوامع کتابخانه‌ای نیز به راه‌های مختلفی به صورت رسمی و یا غیر رسمی با یکدیگر همکاری می‌کنند که این همکاری‌ها یا فراتر از ائتلاف‌های کتابخانه‌ای است یا اساس آن را تشکیل می‌دهد.

۲. ارائه خدمات کتابخانه دیجیتال: با پیشرفت فناوری‌های نوین در جهان، کتابخانه‌ها نیز در حال دیجیتال‌سازی منابع خود در راستای پاسخگویی به نیازهای کاربران خود خواهند بود. کتابخانه‌های دیجیتال یکی از فرآورده‌های خلاقانه کتابخانه‌هاست که به منظور حفظ منابع و بهبود ارائه خدمات به کاربران و ایجاد بهره‌وری بیشتر می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

۳. ایده استفاده از وب ۲: این ایده در کتابخانه‌ها، نوآوری جدیدی است که در بسیاری از کتابخانه‌ها اجرا شده است. کتابداران با ایجاد سایت و یا وبلاگ، می‌توانند با کاربران خود ارتباط برقرار کرده و بازخورد خدماتی که از این طریق به انجام می‌رسد، را در ارتقاء خدمات کتابخانه استفاده نمایند. در وبلاگ کتابخانه، اطلاعات کلی در مورد امور جاری کتابخانه ارائه می‌شود. این سرویس یک روند جدید با هدف جایگزین کردن تابلوهای اعلانات است. وقتی کتابداران در تعامل کامل با کاربران خود باشند، کتابخانه دقیقاً می‌تواند به ارائه خدمات مورد نظر کاربر خود بپردازد. طراحی و ایجاد این گونه وبلاگ‌ها، در معرفی بیشتر امکانات و خدمات کتابخانه‌ای، که امکان معرفی و ارائه آنها در سایت کتابخانه مقدور نمی‌شود، بسیار مؤثر خواهد بود.

۴. نظرخواهی و نظرسنجی از مخاطبان: کتابخانه‌ها مانند بسیاری دیگر از مراکز برای مردم و خدمت به آنهاست. نظرخواهی و نظرسنجی مستمر و اصولی از آنها برای تأمین اهداف و به منظور ایجاد خلاقیت بیشتر می‌تواند کارساز باشد.

۵. برگزاری برنامه‌ها و بزرگداشت مناسبت‌ها و نمایش کتاب‌های مخصوص هر مناسبت.

۶. برگزاری مسابقات مختلف فرهنگی و هنری و کتابخوانی آنلاین.

۷. تغییرات دوره‌ای در چیدمان وسایل، جهت ایجاد تنوع ظاهری، و همچنین استفاده از وسایل و موادی که به زیباتر کردن محیط کتابخانه کمک می‌کند.

۸. معرفی و تشویق فعالترین اعضاء کتابخانه.

۹. تهیه و تنظیم فایل‌های پاورپوینت برای راهنمایی مراجعان در استفاده از نرم‌افزار کتابخانه و دیگر پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه.

۱۰. خدمات آگاهی‌رسانی جاری در ارتباط با منابع و مواد جدید کتابخانه.

۱۱. خدمات اشاعه اطلاعات گزیده: هدف اصلی اشاعه‌گزینی اطلاعات در دسترس قرار دادن مناسب‌ترین اطلاعات منطبق با حوزه پژوهشی پژوهشگر و صرفه‌جویی در زمان و نیروی انسانی در روند یافتن اطلاعات است.

۱۲. تشکیل گروه‌های کتاب‌خوانی .
۱۳. برگزاری نشست‌های نقد و بررسی آثار.
۱۴. دعوت از نویسندگان برای دیدار با خوانندگان آثارشان.
۱۵. عضویت فراگیر و عضویت افتخاری.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

خلق و خلاقیت و ابداع در عین تفاوت بسیار به هم نزدیکند. خلاقیت اساس زندگی انسان را تشکیل می‌دهد و در واقع پاسخ به نیازهای متنوع بشر است. هرگاه کتابخانه‌ها بکوشند، نظرات جدید را تشویق و آنها را به کمک تفکر تحلیلی با هم ترکیب کنند، نه تنها در کارکنان بلکه در مراجعان خود هم انگیزه ایجاد می‌کنند. چنین کتابخانه‌هایی در دنیایی که تغییرات در آن سریع‌تر از هر زمانی صورت می‌پذیرد، آینده خواهند داشت. از آنجا که کتابخانه‌ها اغلب مخزن اطلاعات هستند، نوآوری برای آن عاملی ضروری است. زیرا امروزه اطلاعات بسیار سریع‌تر از گذشته کهنه می‌شود. امروز بیشتر تأکید بر استفاده از اطلاعات است تا بر انبار کردن آن، و خدمات اطلاع‌رسانی در برانگیختن تفکر ابتکاری نقشی محوری دارند. برای آنکه کتابخانه بتواند در آینده به عنوان نهادی رشدیافته و با اهمیت، همچنان جایگاه خود را در جامعه حفظ کند، مدیریت ابتکاری از ضروریات است.

با توجه به روند تغییرات و اهمیت خلاقیت و نوآوریها در سازمان‌های مختلف از جمله کتابخانه‌ها، ضروری است که برای دستیابی به زمینه‌های مناسب نهادینه شدن رشد تفکر خلاق در کارکنان کتابخانه تلاش نموده و عواملی را که به نحوی بر خلاقیت آنها تأثیر می‌گذارد شناسایی و در تقویت هرچه بیشتر آنها بکوشیم.

ایجاد تغییر در کتابخانه، نیازمند داشتن ایده‌های برتر است که با افزایش دانش و داشتن مطالعه کارکنان میسر می‌شود. برای داشتن خلاقیت و نوآوری باید به این مسأله بیندیشیم که «همه چیز باید تغییر کند»؛ چرا که خلاقیت یعنی «خلاف جهت رود شنا کردن». کتابداران در مواجهه با نیازهای مراجعان خود علاوه بر پاسخگویی می‌توانند «اخلاق کاربری» جدیدی ایجاد کنند. به عنوان مثال به مراجعان کتابخانه یادآور شوند که کتاب مورد نیاز آنها فایل صوتی هم دارد، یا این که آنها چگونه و از چه دسترسی‌هایی می‌توانند نسخه‌ای از کتاب و یا مقاله مورد نیاز خود را به صورت رایگان و یا صرف هزینه کمتر دانلود کنند و یا در چه سایتی اطلاعات بیشتری نظیر معرفی، نقد یا بررسی همان اثر وجود دارد که مراجعان می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

کتابداران باید بدانند، اکنون کارکردهای کتابخانه‌ها تغییر کرده و کاربران، بیشتر نیازمند ارائه سرویس‌های از راه دور هستند، که کتابخانه‌های دیجیتالی یکی از این خدمات محسوب می‌شوند.

منابع

- آرمز، ویلیاموای (۱۳۸۱). کتابخانه‌های دیجیتالی. ترجمه فرزانه شکوری و دیگران. تهران: نشر قو
- سام‌خانیان، محمدربیع (۱۳۸۴). خلاقیت و نوآوری در سازمان آموزشی. تهران: رسانه تخصصی.
- خامنه‌ای، محمد (۱۳۸۱). خلاقیت / خلافت انسان در فلسفه و عرفان اسلامی. خردنامه صدرا، ش. ۲۸، ص. ۱۲-۵
- مروتی، سهراب و دارابی، فرشته (۱۳۹۲). واکاوی بازدارنده‌های خلاقیت در سبک زندگی. پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، سال ۱۹، ش. ۹۷، ص. ۱۴۷-۱۷۴
- نوکاریزی، محسن و پاکزاد سرداری، حسن (۱۳۹۰). ارزیابی ابعاد و مؤلفه‌های خلاقیت در وب‌سایت کتابخانه ملی ایران از دیدگاه کاربران. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره ۱، ش. ۲، ص. ۱۵۷-۱۷۸.
- نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۸۹). خلاقیت و نوآوری در کتابخانه‌های عمومی. مجموعه مقالات نشست تخصصی خلاقیت و نوآوری در کتابخانه‌های عمومی. دبیر علمی جلال غفاری و به اهتمام یوسف عابدی، تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.
- هولفیش، گوردون و اسمیت، فیلیپ (۱۳۸۵). تفکر منطقی روش تعلیم و تربیت. ترجمه علی شریعتمداری. تهران: سمت.

نقش کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگی کشور

محبوبه غفوری

کارشناس ارشد کتابخانه

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

مقدمه

توسعه فرهنگی و رابطه آن با کتابخانه‌ها، از جمله مسائلی است که در روند رشد و بلوغ فکری آحاد جامعه نقش تأثیرگذاری دارد. در جامعه امروزی که وسائل ارتباط جمعی روز به روز در حال گسترش یافتن و حتی پیچیده‌تر شدن است، کتابخانه‌ها بهترین جایگاه در تبادل علم و گسترش دانش اطلاع‌رسانی را به خود اختصاص داده‌اند. هم‌اکنون کتابخانه‌ها رکن مهم توسعه فرهنگ و رشد افکار فرهنگی جامعه محسوب می‌شوند که می‌توانند در تمامی عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی نقش آفرین بوده و به عنوان قطب فراگیری علوم مختلف در روند فراهم‌آوری منابع و رفع نیازهای تحقیقاتی و پژوهشی به کاربران خود پاسخگو باشند.

توسعه فرایندی است که در طی زمان و با برنامه‌ریزی‌های سنجیده و دقیق، به دست می‌آید. از جمله عوامل مؤثر در فرایند توسعه می‌توان به دسترسی روزآمد به اطلاعات علمی، بکارگیری فن‌آوری‌های نوین پیشرفته و توسعه سواد اطلاعاتی اشاره کرد. در این بین کتابخانه‌ها می‌توانند با تولید و توسعه دانش و اعتلای فرهنگی جامعه و همچنین بهینه‌سازی سواد اطلاعاتی و فناوری‌های نوین نقش مؤثری در توسعه فرهنگی کشور ایفا نمایند.

اهمیت و نقش کتابخانه در توسعه فرهنگی

کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که مخزن علم و اطلاعات جامعه هستند تأثیر قابل توجهی در توسعه فرهنگی و ترویج علم در کشور دارند. کتابخانه‌ها با توجه به اهداف و کارکردهایشان و به دلیل ارتباط با افراد جامعه نقش مهمی را در توسعه فرهنگی ایفا می‌کنند. از آنجاکه کتابخانه‌ها سنگ بنای توسعه علمی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در هر جامعه‌ای هستند، از این رو سهم بسزایی در ترویج علم و بالا بردن سطح دانش اجتماعی و شکوفایی استعدادهای افراد جامعه خواهند داشت (مزینانی، ۱۳۸۱).

کتابخانه‌ها در صورت برخورداری از کتاب‌های مناسب و کتابداران متخصص و توجه به نیازهای مراجعان، می‌توانند عامل مؤثری در تشویق اقشار مختلف مردم به مطالعه شوند و زمینه مساعدی را برای چرخه تولید علم در جامعه است ایفا کنند. چرخش و انتشار علم در جامعه سبب همگانی شدن علم و در نتیجه رشد و توسعه فرهنگ در جامعه می‌شود. در عصر کنونی اهداف و وظایف کتابخانه‌ها به گونه‌ای است که می‌توان گفت نقش و جایگاه آنها در همگانی کردن علم و ترویج آن و به تبع رشد و توسعه فرهنگی بسیار زیاد خواهد بود. این در

حالی است که گسترش و سرعت دسترسی به اطلاعات و سهولت تولید، ذخیره و بازیابی این اطلاعات در پیشبرد توسعه فرهنگی کتابخانه‌ها کمک ارزنده ای نموده است.

موانع کتابخانه‌ها در مسیر توسعه فرهنگی

با نگاهی اجمالی به پیشرفتهای کشور توسعه یافته در می‌یابیم که تحولات عظیم فرهنگی، اقتصادی و صنعتی آنان مرهون توجه خانواده و نظام آموزشی به مطالعه و تحقیق و اختصاص بودجه کافی به امر پژوهش در کشورها است. در طی سال‌های اخیر در کشور ما نیز، توجهات خاص و ویژه‌ای در امر مطالعه و پژوهش انجام گرفته است که از آن جمله می‌توان به روند رشد یافته پژوهش و تحقیق در مقایسه با سال‌های گذشته اشاره کرد. البته در این میان کمبودها و موانعی بر سر راه رشد و نهادینه شدن فرهنگ مطالعه و استفاده از کتابخانه‌ها وجود دارد که می‌توان موارد زیر را نام برد:

۱. عدم آگاهی از اهمیت مطالعه در پیشرفت روحی و اجتماعی افراد
۲. ضعف فرهنگ اطلاع‌رسانی و عدم توجه به کتاب به عنوان کالای فرهنگی
۳. کمبود نیروی متخصص و کارآزموده در کتابخانه‌ها
۴. متناسب نبودن منابع با نیازهای مراجعان
۵. عدم وجود فعالیتهای جانبی در کتابخانه‌ها برای جذب مراجعان
۶. عدم حمایت مدیران و مسئولان از کتابخانه‌ها
۷. روزآمد نبودن منابع کتابخانه‌ها
۸. عدم ایجاد بستری مناسب برای استفاده از فناوریهای نوین در کتابخانه‌ها
۹. عدم استفاده از فناوریهای نوین ارتباطی به منظور خدمات‌رسانی در کتابخانه‌ها
۱۰. کمبود بودجه و تخصیص ندادن بودجه کافی برای تأمین منابع.

راهکارهای گسترش فرهنگ مطالعه

بالطبع یکی از راههای ترویج فرهنگ کتابخوانی، مردمی کردن و تأمین منابع و ایجاد انگیزه در یکایک افراد جامعه است. با توجه به نقش مهم وسایل ارتباط جمعی و کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در توسعه فرهنگی کشور راهکارهای پیشنهادی مبنی بر تعامل کتابخانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی در افزایش فرهنگ مطالعه به شرح زیر است:

۱. اتصال کتابخانه‌ها به شبکه‌های اجتماعی
۲. پخش سریال‌هایی با موضوع کتاب، کتابخوانی و فرهنگ مطالعه در کشور
۳. دعوت کتابداران کتابخانه‌های کودک در برنامه‌های مخصوص کودکان
۴. اختصاص بخشی از برنامه‌های کودک به قصه‌گویی و شعرخوانی توسط کودکان
۵. پخش آگهی‌های بازرگانی با موضوع معرفی کتاب
۶. ارسال پیامک و پست الکترونیکی با موضوع معرفی کتاب

۷. معرفی کتابخانه‌ها و کتابداران کشور در برنامه‌های تلویزیونی
۸. زیرنویس کردن اخبار مهم مربوط به کتابخانه‌ها و کتاب در حین پخش برنامه‌ها
۹. معرفی حرفه کتابداری از طریق وسایل ارتباط جمعی
۱۰. تهیه برنامه‌هایی با موضوع نقد و بررسی کتابها و اختصاص اتاقی در کتابخانه‌ها به منظور پخش آنها.

نتیجه‌گیری

از جمله عوامل رشد و توسعه فرهنگی در کشورها، توجه به مقوله کتاب و کتابخانه است. آنچه در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی دولتها مهم به نظر می‌رسد، توجه ویژه به کتابخانه‌ها و فراهم‌آوری بسترهای رشد و توسعه آنها همگام با پیشرفت‌های روز دنیا است. بدیهی است که این دو عامل رابطه‌ای دو طرفه با یکدیگر دارند چرا که از یک طرف کتابخانه‌ها به حمایت همه جانبه دولت نیازمندند تا بتوانند به وظایف خود عمل کنند و از سوی دیگر هر چه این نهاد موفق‌تر و مستحکم‌تر عمل نماید؛ در جامعه گامهای موثرتری برداشته خواهد شد.

بدیهی است در بسیاری از کتابخانه‌های غنی موجود در ایران منابع با ارزش فرهنگی و اسلامی وجود دارد که با فراهم‌آوری زیرساخت‌های کتابخانه‌های دیجیتال و در دسترس قرار دادن آنها از طریق اینترنت، می‌توان طیف وسیعی از مخاطبان را در داخل و خارج از کشور از محتوای آنها آگاه ساخت و توسعه فرهنگی را به معنای واقعیت حق بخشید (امیدی فر، ۱۳۸۷).

کتابخانه‌ها در کشورهای در حال توسعه باید به گردآوری و تولید اطلاعات فرهنگی بپردازند و آنها را در قالب دیجیتال در دسترس قرار دهند و نباید اجازه بدهند که جامعه صرفاً مصرف کننده اطلاعات باشد یا به عبارت دیگر پیشبرد توسعه فرهنگی قبل از هر چیز به دسترس پذیری مطلوب اطلاعات برای تمام اقشار جامعه بستگی دارد. جامعه به دور از اطلاعات، پتانسیل حرکت و پویایی را به دست نخواهد آورد و فراهم‌آوری و اشاعه اطلاعات مطابق با نیازهای جامعه، تنها با کمک ابزار و روش‌های نوین اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌ها میسر خواهد شد.

منابع و مآخذ

- امیدی فر، سیروس؛ خمسه، اصغر (۱۳۸۷). نقش کتابخانه در توسعه فرهنگی. نشریه شیرازه، سال اول، شماره ۶. (www.shiraze.com) دسترسی در تاریخ ۱۳۹۱/۵/۲۴
- بهرامیان، شفیع (۱۳۸۸). نقش اطلاع‌رسانی و رسانه‌های ارتباط جمعی در توسعه. پایگاه اطلاع‌رسانی (www.islahweb.org) اصلاح دسترسی ۹۳/۶/۱۴
- حری، عباس (۱۳۷۸). اطلاع‌رسانی: نگرش‌ها و پژوهش‌ها تهران: نشر کتابدار.
- مزی‌نایی، علی (۱۳۸۲). کتابخانه و کتابداری. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.

معرفی پایگاه‌های ایرانشناسی

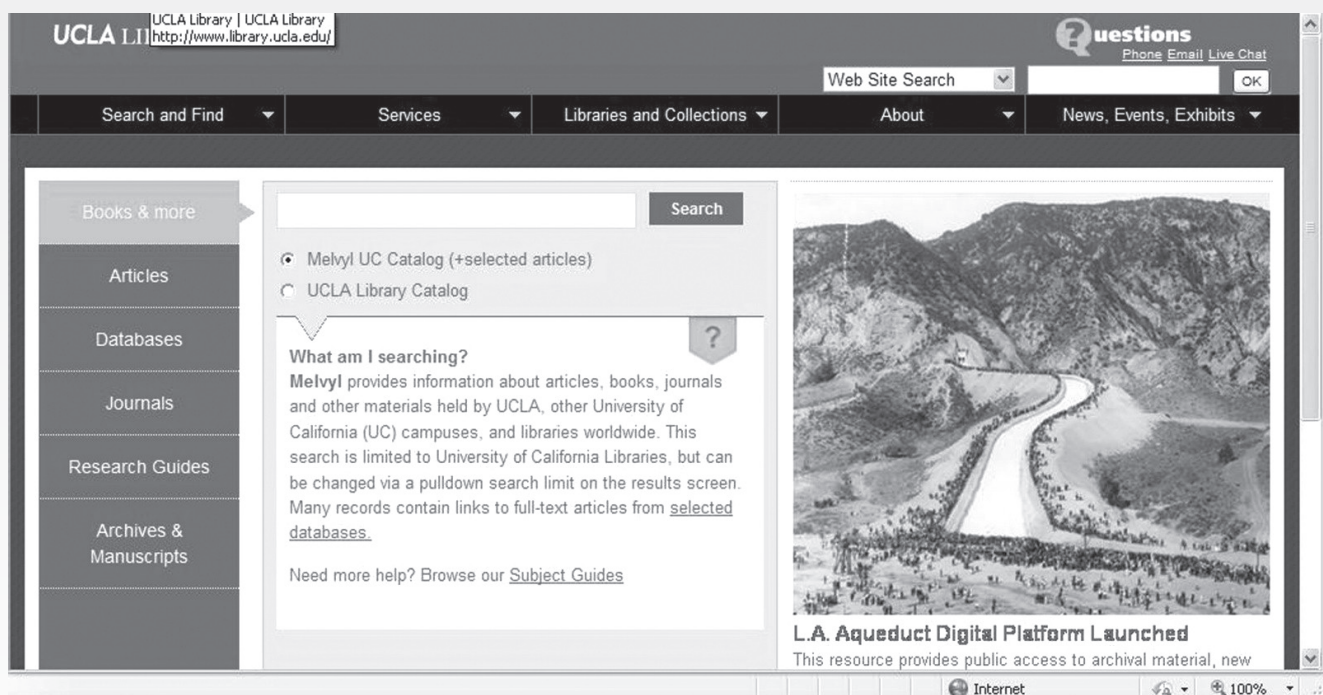
معرفی مجموعه نسخ خطی دوره اسلامی

کارو میناسیان (Minasian Caro) در دانشگاه UCLA

تهیه و تنظیم: سعید عضدالدینی ملکی

کارشناس بنیاد ایران شناسی شعبه آذربایجان غربی

دانشگاه ایالتی کالیفرنیا در لس آنجلس (UCLA) یکی از دانشگاه‌های تحقیقاتی عمومی آمریکا به شمار می‌رود. کتابخانه این دانشگاه نسخ خطی متعددی را در اختیار دارد و مجموعه کارو مینوسیان این کتابخانه یکی از کاملترین مجموعه نسخ خطی دوره اسلامی در آمریکا است.



این مجموعه شامل ۱۱۴۷ نسخه خطی فارسی و عربی است و عمدتاً شامل آثاری است که در ایران جزء منابع آموزشی محسوب میشود. بیشتر موضوعات این نسخ در باره زبان و ادبیات فارسی، ادبیات عربی، فلسفه و کلام اسلامی است. بطوری که بخشی از نسخ در دسترس عموم نهاده شده و تمام صفحات آن را می‌توان مشاهده کرد. تعداد ۳۲۹ نسخه خطی با ۱۰۲۹۲۹ صفحه دیجیتال قابلیت مشاهده در این سایت مهیا است.

از نشانی زیر می‌توانید به صفحه حاوی لیست نسخه‌ها دست یافت:

http://unitproj.library.ucla.edu/dlib/minasian/list_mss.cfm

The screenshot shows the UCLA Library Digital Collections website. The header includes the UCLA Library logo and the text "Digital Collections". A navigation bar contains links for "Introduction", "About the Project", "National Endowment for the Humanities grant", "Browse Digitized Manuscripts", "Prototype Public Access Site", "Staff Website (login required)", and "Contacts & Credits". The main content area is titled "Near Eastern Manuscripts: Caro Minasian Collection Digitization Project". It features a sidebar with the same navigation links and a main text area. The main text area contains a paragraph about the digitization progress, a list of digitized manuscripts as of September 23, 2009, and a list of included manuscripts with their image counts. The browser's address bar shows the URL http://unitproj.library.ucla.edu/dlib/minasian/list_mss.cfm.

UCLA LIBRARY | Digital Collections

Questions

Near Eastern Manuscripts: Caro Minasian Collection Digitization Project

[Introduction](#)
[About the Project](#)
[National Endowment for the Humanities grant](#)
[Browse Digitized Manuscripts](#)
[Prototype Public Access Site](#)
[Staff Website \(login required\)](#)
[Contacts & Credits](#)

This page lists digitization progress to date. The list is generated from a project management database, so although all manuscripts for which digitization is complete appear on this list, there can be delay between digitization and posting to the website. The 329 manuscripts listed below total 102,929 digitized pages.

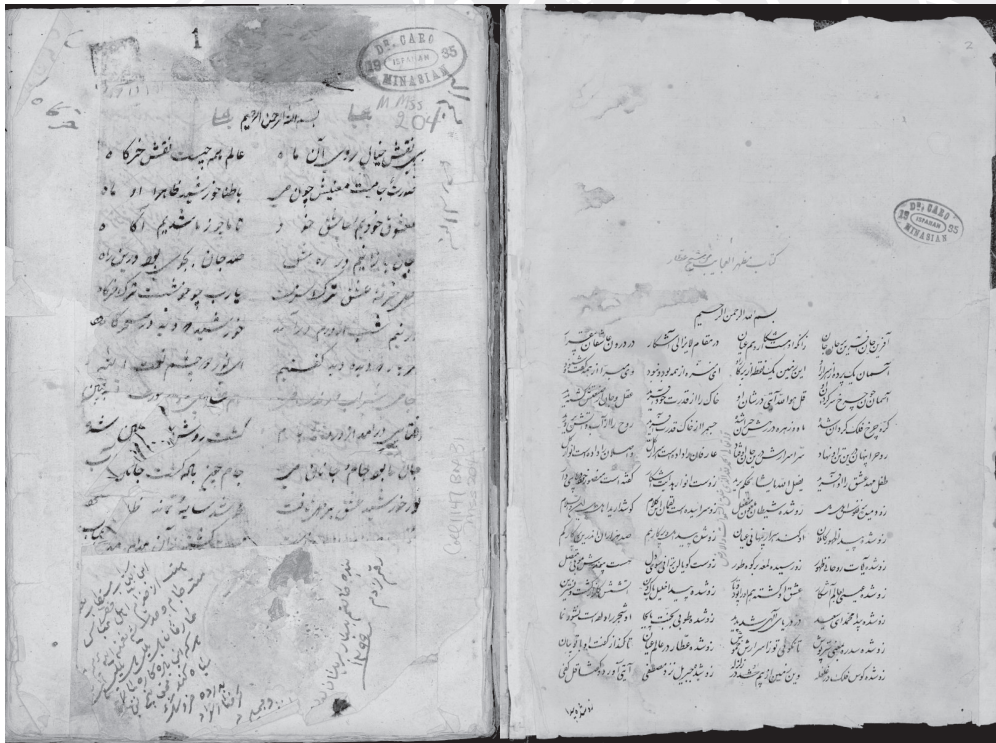
Digitized Manuscripts (as of September 23, 2009)

[Ms. 12: Nathr al-la'ālī](#) (55 images)
[Ms. 13: Majmū'ah](#) (176 images)
Includes:
• Sharh Diwān al-Mutanabbī
• Tarā'if al-turaf wa-ẓarā'if al-nutaf
[Ms. 15: Mukhtār min shi'r ibn al-Fārid wa-shu'arā' ākhirīn](#) (186 images)
[Ms. 18: Sukūk wa-al-qabālah wa-anmūdhai fī 'ilm al-shurūt wa-al-sijilāt](#) (285 images)
[Ms. 19: Hāshiyat Tahrīr al-qawā'id al-mantiqiyah fī sharh al-Risālah al-shamsiyah](#) (202 images)
[Ms. 20: Sharh al-Mu'allagāt al-sab'](#) (179 images)
[Ms. 22: Hāshiyat Sharh al-tairid](#) (221 images)
[Ms. 23: Majmū'ah](#) (220 images)
Includes:
• Chand mu'ammā
• Makhzan-i iavāhir

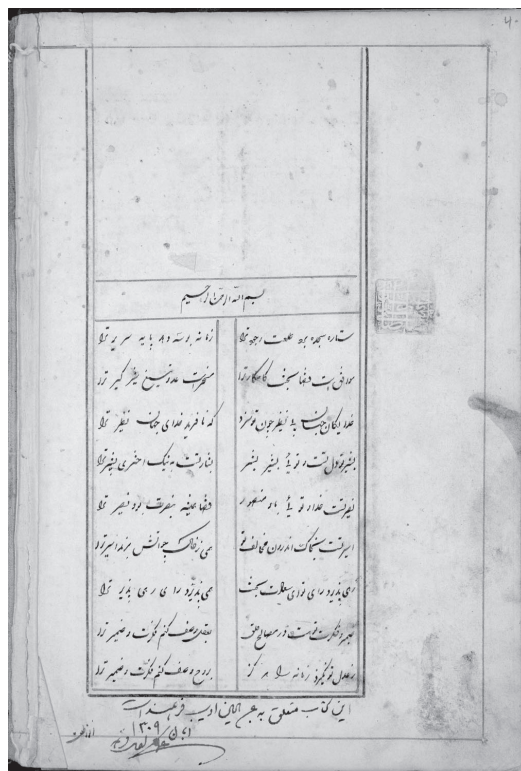
Internet 100%

ره آو کوکتا بنامه

برای نمونه می‌توان به مواردی همچون: دیوان کرمانی، دیوان صباحی، دیوان امیر معزی اشاره کرد.

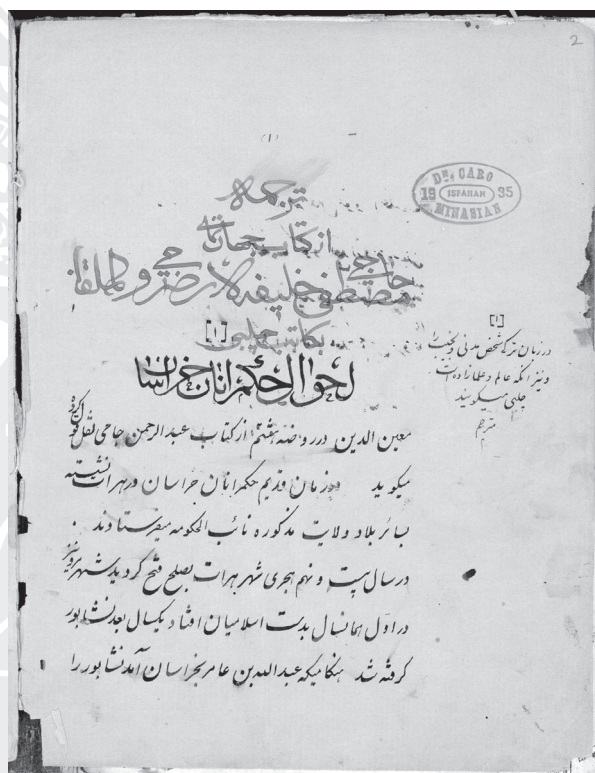


دیوان شعر صباحی بیدگلی کاشانی دیوان معزی

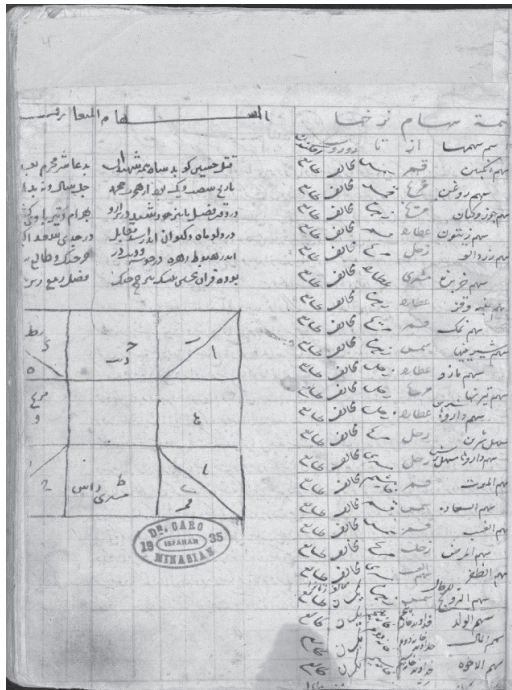


دیوان کرمانی

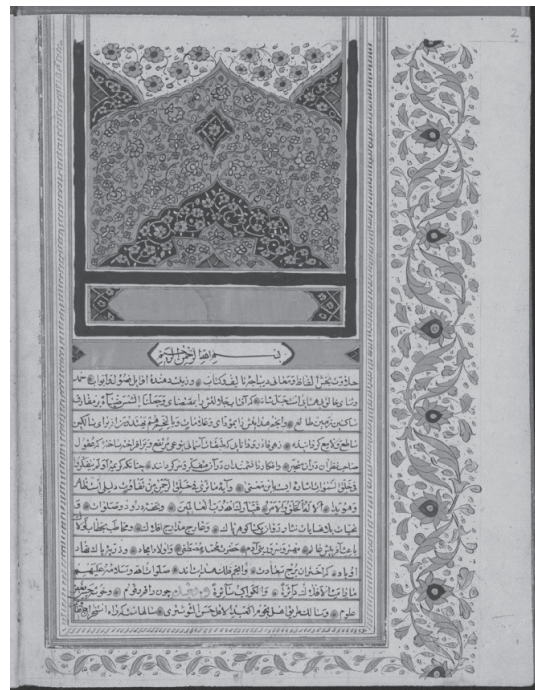
- از سایر نسخ خطی موجود در این سایت میتوان به مواردی اشاره کرد:
- دیوان کلیم، دیوان اشعار ابوطالب کلیم کاشانی، بدون تاریخ
 - یوسف و زلیخا، از عبدالرحمان جامی به فارسی، با تاریخ ۱۲۷۹ ه.ق نسخه مذهب است و در تاریخ ۱۲۷۹ ه.ق در ملکیت شاهزاده محمد پسر حاجی فراهی بوده است.
 - آداب خط، از نورالدین محمد بن مرتضی کاشانی، به فارسی، بدون تاریخ
 - رساله فی النحو، به عربی از مولفی ناشناخته تاریخ ۱۲۱۶ ه.ق
 - کتاب مرآه المحققین، شیخ محمود شبستری، به فارسی. تاریخ ۱۲۱۶ ه.ق
 - صرف میر، سید شریف جرجانی، به فارسی، بدون تاریخ
 - لطایف اللغات، از عبداللطیف عباسی یزدی گجراتی به فارسی تاریخ کتابت: ۱۲۱۸ ه.ق
 - کتاب، فرهنگ اصطلاحات و تعابیر مثنوی مولاناست.
 - لب لباب مثنوی، از کمال الدین حسین کاشفی بیهقی سبزواری. تاریخ کتابت: ۱۲۲۸ ه.ق برگزیده های از مثنوی مولانا، با شرحی موجز.



دیوان عرفی: دیوان اشعار عرفی شیرازی، ۱۰۶۸ ق



نجوم، حسن شوشتری



زیج ایلخان، نصرالدین محمد بن محمد طوسی، به تاریخ 1201ق

منابع

۱. وب سایت بساتین، پایگاه خبری نسخه خطی <http://manuscripts.ir>
۲. ترجمه و برداشت از سایت <http://unitproj.library.ucla.edu>
۳. نسخه‌های خطی در اینترنت، خلیفه بناروانی، بهمن، نشریه: کتاب ماه ادبیات «آذر ۱۳۸۷» - شماره ۱۳۴، صص ۶۹ تا ۷۷
۴. بخش خطی کتابخانه دانشگاه کالیفرنیا در لس آنجلس، علی صفری آق قلعه، میراث مکتوب

کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه در سال ۱۳۱۰ هجری خورشیدی تاسیس شده است که در حال حاضر با دو مجموعه کتابخانه‌ای شهید رجایی واقع در ساختمان شماره ۸ وزارت امور خارجه که نسل جدید کتابخانه مرکزی سابق است به منظور خدمت‌رسانی به کادر وزارت امور خارجه از یک سو و مجموعه نوین خود در محل معاونت پژوهشی واقع در خیابان شهید باهنر مشغول خدمت‌رسانی به کادر وزارت امور خارجه و جامعه پژوهشگران کشور است. سیستم طبقه‌بندی منابع کتابخانه با استفاده از رده‌بندی کتابخانه کنگره (LC) است و دامنه موضوعی آن عبارتند از: علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، حقوق، تاریخ، جغرافیا، فلسفه، ادیان، الهیات (شاخه حقوق)، ایران‌شناسی، مدیریت (دولتی)، اقتصاد، کتابداری، روزنامه‌نگاری، زبانهای خارجی و علوم اجتماعی، که با مخزن باز اداره می‌شود. کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه در دو مجموعه کتابخانه‌ای خود خدمات زیر را ارائه می‌نماید.

خدمات امانت: ارائه خدمات مربوط به عضویت، امانت، بازگشت، رزرو و تمدید مدت در این قسمت انجام می‌شود.

خدمات اطلاع‌رسانی: بخش جستجوی منابع به کاربران این امکان را می‌دهد تا علاوه بر جستجوی مطالب خود از طریق پایگاه‌های داخلی یا اتصال به شبکه جهانی اینترنت به جدیدترین و روزآمدترین اطلاعات دسترسی داشته و در صورت نیاز، منابع یافت شده را چاپ نمایند.

بخش آرشیو کتابخانه: بر اساس آخرین آمار موجود منابع متعددی را در بر می‌گیرد که شامل موارد زیر است:

رساله‌های ارتقاء مقام که توسط کارمندان وزارت امور خارجه تهیه گردیده است، پایان‌نامه‌های فارسی که توسط دانشجویان دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد نگاشته شده‌اند، پایان‌نامه‌های لاتین توسط دانشجویان ایرانی مقیم کشورهای خارجی و در زمینه ایران نوشته شده است، نشریات فارسی و عربی، نشریات لاتین، مجموعه معاهدات و مکاتبات دولت ایران با سایر دول، مذاکرات مجلس قبل از انقلاب، مجموعه قوانین و مقررات کشور قبل از انقلاب

خدمات مخازن در دو مجموعه کتابخانه ای شهید باهنر و شهید رجایی

مخزن فارسی: مجموعه شهید باهنر شامل ۳۶۸۶۳ عنوان کتاب و مجموعه شهید رجایی شامل ۸۸۱۶ عنوان کتاب می باشد.

مخزن لاتین: مجموعه شهید باهنر دارای ۳۳۰۰۰ عنوان کتاب و مجموعه شهید رجایی دارای ۶۵۴۰ کتاب لاتین است.

مخزن عربی: شامل ۱۲۰۰۰ (۵۴۰۰ جلد کتاب فهرست شده و بقیه در مراحل فهرست نویسی) جلد کتاب از انتشارات کشورهای عربی است.

مخزن مرجع: مجموعه شهید باهنر دارای ۸۲۰۰ عنوان و مجموعه شهید رجایی دارای ۲۵۰۰ عنوان کتاب مرجع است.

مجموعه شهید باهنر در راستای اشاعه اطلاعات در زمینه تاریخ، فرهنگ، هنر و سایر موضوعات پیرامون ایران و با توجه به موقعیت خاص کتابخانه تخصصی و حضور بازدیدکنندگان داخلی و خارجی علاقمند به این حوزه، بخش جداگانه‌ای را به کتابهای /یرانشناسی در بخش مرجع اختصاص داده است.

خدمات نشریات کتابخانه تخصصی (شهید رجایی): نشریات مجموعه شهید رجایی شامل نشریه فارسی ۱۲۵ عنوان، نشریه لاتین ۷۹ عنوان، روزنامه فارسی ۳۸ عنوان، روزنامه لاتین ۱۰ عنوان و روزنامه عربی ۲ عنوان می باشد.

خدمات نشریات کتابخانه تخصصی (شهید باهنر): مجموعه شهید باهنر در دو بخش نشریات جاری و آرشیو فعال است. منابع جاری اعم از روزنامه و نشریات در طبقه همکف و منابع دوره‌های گذشته و منابع خاص در طبقه منهای یک قابل دسترسی است. نشریات جاری عبارتند از: نشریات فارسی ۶۹ عنوان، نشریات عربی ۱۵ عنوان، نشریات لاتین ۵۸ عنوان، روزنامه فارسی ۳۲ عنوان، روزنامه انگلیسی ۴ عنوان و روزنامه عربی ۲ عنوان
بخش دیداری - شنیداری (مجموعه شهید باهنر): این بخش شامل سه مجموعه است:

- فیلم های مستند و تاریخی بالغ بر ۱۳۰۰ حلقه به صورت DVD و VHS
- لوح های فشرده مرجع شامل: فرهنگ لغات، دائرةالمعارفها، منابع ایرانشناسی، آموزشی و مطالعات آماری ۳۶۰ عنوان به زبان فارسی، ۲۷۰ عنوان به زبان انگلیسی و تعدادی به زبان فرانسه، آلمانی و عربی.

- کتابهای شنیداری و آموزشی شامل مجموعه نوارهای کاست از آثار برجسته ادبی جهان و آموزش زبانهای مختلف بالغ بر ۲۵۰ نوار صوتی.

نسخه‌های خطی و چاپ سنگی: کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه دارای گنجینه‌ای با ارزش از کتاب‌های خطی و چاپ سنگی به زبانهای فارسی، عربی و ترکی است. در میان مجموعه خطی، شماری از جلد‌های رقم دار و با ارزش ماوراء النهری نیز وجود دارد. کتاب‌های چاپ

سنگی نیز عموماً چاپ چاپخانه‌های معروفی از هند، پاکستان، ترکیه، مصر و ایران است. برخی نمونه‌های ارزشمند و قدیمی این مجموعه عبارتند از: بهارستان جامی متعلق به قرن ۱۰، منهاج المحدثین متعلق به ۶۹۴ ق. و قدیمی‌ترین نسخه با جلد ماوراء النهری حاشیه بر شرح کلمه العین با تاریخ کتابت ۸۹۶ قمری است.

فهرست کتابهای چاپ سنگی در سال ۸۸ به صورت یک مجلد توسط انتشارات وزارت امور خارجه چاپ شده است.

کتابهای لانکامر: فردریش لانکامر، سال ۱۳۰۲ شمسی از پدری آلمانی و مادری ایرانی و ارمنی از اهل جلفای اصفهان در برلین دیده به جهان گشود. او به همراه پدر به ایران آمد و ماندگار شد و پس از آن صحافی را نزد پدر در ایران آموخت. مجموعه صحافی‌های هنری کتابخانه شخصی او که بالغ بر ۲۰۰۰ جلد کتاب به زبان‌های فارسی، انگلیسی، فرانسه، آلمانی و ... است، حاصل ۶۰ سال کار مداوم می‌باشد که هم از نظر شکل، انتخاب رنگ، تزیین عطف و انتخاب حروف و هم به لحاظ محتوا و موضوعات کتاب‌ها بسیار با ارزش است. لانکامر در کتابخانه منحصر به فرد خود، کتاب‌هایی با موضوعات تاریخ، ادبیات و هنر ایرانی و ایران‌شناسی گردآوری کرد که برخی از آنها از جمله کتاب‌های کهن چاپ و نایاب به شمار می‌رود. این مجموعه نفیس در سال ۱۳۷۹ جهت کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه تهیه و خریداری گردید و هم‌اکنون در جایگاه ویژه‌ای (مجموعه شهید باهنر) نگهداری می‌شود و زینت بخش کتابخانه است. مجموعه لانکامر پر از ظرافت و هنرمندی‌های صحافان اسلامی سنتی از یکسو و هنر صحافان بزرگ غربی از سوی دیگر است و برگی زرین از تاریخ صحافی معاصر ایران است.

انتشارات: کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه با هدف اشاعه اطلاعات، فصلنامه اطلاع‌رسانی کتابخانه را از سال ۱۳۸۰ به صورت چاپی منتشر کرده است. رسالت این نشریه ارائه چکیده جدیدترین منابع فارسی، لاتین و عربی و اصله به کتابخانه تخصصی است، از سال ۱۳۸۵ نشریه مذکور در قالب ماهنامه در آمده و نسخه الکترونیکی آن تولید گردید که با عضویت در کتابخانه الکترونیکی وزارت امور خارجه، نشریه هر ماه از طریق پست الکترونیک قابل دریافت خواهد بود.

کتابخانه الکترونیکی وزارت امور خارجه: این کتابخانه در سال ۱۳۸۸ توسط ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران افتتاح گردید. عضویت با پر کردن یک فرم ثبت نام در سایت <http://www.mfadl.ir> برای عموم آزاد است. کتابها و نشریات منتشر شده در وزارت امور خارجه با عضویت در کتابخانه الکترونیکی برای عموم قابل مشاهده است در حال حاضر امکان دانلود کتاب وجود ندارد، همچنین نسخه الکترونیکی نشریه اطلاع رسانی کتابخانه تخصصی نیز از طریق پست الکترونیک قابل دسترسی است.

معرفی کتاب‌های جدید در حوزه ایران‌شناسی



۱. سکه‌های ماشینی قاجار

تألیف: سید مهدی موسوی

ناشر: پازینه

چکیده: این کتاب شامل رویدادهای ضربخانه تهران و فهرست سکه‌های ماشینی شاهان قاجار «ناصرالدین شاه، مظفرالدین شاه، محمدعلی شاه و احمد شاه» است و حدود ۹۵ درصد از سکه‌های دوره‌های یاد شده که شامل تاریخ، وارسته و ارور می‌باشد به تصویر در آمده و مشخصات فنی (وزن، اندازه، جنس و کمیت) هر یک از این سکه‌ها درج شده است. در این کتاب تصویر و اطلاعات سکه‌هایی درج شده که نظیر آنها کمتر دیده شده است. موضوعاتی که در این کتاب به آنها پرداخته شده است، شامل: ضرب چکشی، ضرب ماشینی، کمیت سکه، سکه تقلبی، شیوه نگهداری سکه ماشینی و تمیز کردن سکه است. همچنین فصل‌های نخست تا چهارم این کتاب نیز به سکه‌های ماشینی ناصرالدین شاه قاجار، سکه‌های مظفرالدین شاه قاجار، سکه‌های محمدعلی شاه قاجار و سکه‌های احمدشاه قاجار پرداخته است.



۲. خلیج فارس و خوزستان

تالیف: شیخ الاسلامی بهبهانی

به کوشش: سید علی آل داود

ناشر: دایره المعارف بزرگ اسلامی

چکیده: این کتاب، برگرفته از مجموعه مقالات مرحوم شیخ الاسلامی بهبهانی از جمله محققانی است که عمر خود را صرف مطالعه و شناخت حوزه خلیج فارس کرده است. شیخ الاسلامی بهبهانی (سلطانعلی سلطانی) قبل از انقلاب نماینده شهر بهبهان در مجلس بود و از متخصصان طراز اول خلیج فارس محسوب می شده است. سفارش انتشار چنین کتابی از مرحوم شیخ الاسلامی بهبهانی، توسط استاد ایرج افشار صورت گرفت و مسئولیت این کار را به عهده علی آل داود، ادیب، محقق تاریخ، نسخ شناس و از استادان ویراستاری سپرد.

جلد اول کتاب حاوی مقالات و نوشته های پژوهشی مرحوم شیخ الاسلامی بهبهانی در خصوص خلیج فارس و بنادر و جزایر شمالی و جنوبی آن و ایالات خوزستان است. دو جلد دیگر کتاب ویژه اسناد تاریخی معاصر مناطق مختلف ایران است که به اهتمام کاوه بیات به زودی منتشر خواهد شد.

تصاویر متعددی نیز از آثار دست نویس مرحوم شیخ الاسلامی بهبهانی در این کتاب آمده است. کتاب دارای ۳۶ مقاله است و موضوع همه آنها پژوهش پیرامون خوزستان و خلیج فارس است. برخی مقالات بلند و مفصل و اندکی از آنها کوتاه اند. کتاب «خلیج فارس و خوزستان» در ۵ فصل گردآوری شده است: خلیج فارس شناسی، تاریخ آبیاری در ایران، فلاح و زراعت، خوزستان در تاریخ ایران، سرایندگان کهگیلویه

تصویر گزینه اسناد، فهرست نام کسان، نام جاها، نام کتابها و اسامی اقوام و طوایف نیز در پایان آمده است.

معرفی آخرین پایان نامه های دفاع شده در بنیاد ایرانشناسی

۱. ایران شناسی در ایتالیا در حوزه ایران باستان

پژوهشگر: آزاده آزادینژاد

استاد راهنما: دکتر روزبه زرینکوب

رشته: ایرانشناسی، گرایش تاریخ

چکیده: ایران یکی از کشورهای است که در خود یکی از مهم ترین فرهنگها را رقم زده است و این ویژگی سبب شده است که نظر بسیاری از کشورهای غربی به آن جلب شود. ایتالیا یکی از این کشورهای غربی است که به دلیل داشتن ارتباط دیرینه و گسترده با ایران تمایل داشت که این روابط را بازنشاسایی کند و در عین حال بر کیفیت آن بیافزاید. بدین ترتیب از قرن ۱۵ م، ایتالیایی ها در قالب قشرهای مختلفی مثل مبلغان مذهبی، سیاحان و بازرگانان به ایران سفر کردند و گزارش های متعددی از خود به جا گذاشتند.

در دوران کنونی، دانشمندان و ایران شناسان ایتالیایی مطالعات علمی و هدفمندی درباره ایران انجام می دهند که هم از نظر کیفیت و هم از نظر کمیت، در جایگاه علمی مهمی قرار دارند. این پژوهش ها بیشتر در حوزه های مطالعات تاریخی، مطالعات دین شناختی، مطالعات زبان شناختی و مطالعات باستان شناختی هستند. با انجام این رساله و مطالعه سفرنامه های ایتالیایی و بررسی گزارش های سیاحان ایتالیایی درباره بناهای باستانی ایران در محدوده قرن ۱۴ م تا ۱۹ م، روند مطالعات ایران شناسی در ایتالیا و فراز و نشیب های آن مطالعه شد و مشخص شد که ایران شناسی ایتالیایی ها در مورد ایران باستان، در حوزه مطالعاتی باستان شناسی عملکرد موفقتری داشته است که این امر، مرهون پژوهش های متمرکز، روشمند و نوینی است که توسط باستان شناسان ایتالیایی انجام شد و به کسب نتایج مهم و ارزشمندی منتهی شد.

۲. بررسی و معرفی آثار مکانیکی (علم الحیل) مهندسان ایران اسلامی

(از قرن سوم تا هفتم هجری قمری)

پژوهشگر: مریم وحیدی نسب

استاد راهنما: دکتر موسوی

رشته: ایرانشناسی، گرایش تاریخ

چکیده: در طبقه بندی علوم در بین مسلمانان، از دانشی با نام علم الحیل یاد می شود که معمولاً در آخرین رده بندی از شاخه های علوم تمهیدی یا تعلیمی جای گرفته است. علم الحیل یا اختصاراً حیل (جمع کلمه

حیله به معنای شگرد) یکی از شاخه‌های علوم در بین مسلمانان بود که موضوع آن بررسی ساختار و ساختن اسباب شگفت انگیز و ماشین‌های سودمند بود. در این علم، عملاً از انواع ماشین‌ها، اعم از ترازوها، ساعتها، جراثقال‌ها، فواره‌ها، دستگاه‌های بالا برنده آب و ظروف سرگرم کننده و ... بحث می‌شد.

این پژوهش، ضمن تبیین مفهوم علم الحیل و جایگاه آن در طبقه‌بندی علوم در بین مسلمانان و بررسی آثار و دستاوردهای دانشمندان ایران دوره اسلامی در این زمینه، قصد دارد تا سیر تحولات این شاخه از علوم کاربردی را در فاصله قرن سوم تا قرن هفتم هجری بررسی کند. در این پژوهش، سیر تحول هریک از شاخه‌های علم الحیل بررسی می‌شود.

شایان توجه است که این علم در میان مسلمانان، حتی در دوره رکود علوم اسلامی، مورد توجه جدی بوده و رونق قابل توجهی داشته و دستاوردهای مثبت فراوانی عرضه کرده است. بر خلاف تصور عده‌ای که تلاش‌های مهندسان در این دوره را صرفاً متمرکز بر ساخت ماشین‌های تفریحی بدیع و ابتکار آمیز دانسته‌اند، مسلمانان به ساخت ابزارها و ماشین‌های سودمند و کاربردی توجه می‌کرده‌اند.

۳. بررسی تمثیلات مانوی در ادبیات منثور فارسی از آغاز تا حمله مغول

پژوهشگر: سیما فولادپور

استاد راهنما: زهره زرشناس

رشته: ایران‌شناسی، گرایش فرهنگ و مردم

چکیده: دین مانوی یکی از ادیان غنوسی ایران باستان است که در دوره ساسانی ظهور کرد و به گونه‌کیشی فراگیر، گستره جغرافیایی وسیعی را فراگرفت که از سمت شرق تا چین و از سمت غرب تا بیزانس و روم امتداد داشت. این دین که تا زمان حمله مغول در آسیای میانه به حیات دینی خود ادامه داد، با فرهنگ و به‌ویژه ادبیات سرزمین‌هایی که به آن‌ها وارد می‌شد، رابطه‌ای دوسویه برقرار می‌کرد. یکی از وجوه بارز این ارتباط، اخذ حکایت‌های شناخته‌شده در این فرهنگ‌ها و استفاده از آن‌ها برای مقاصد تعلیمی و تبلیغی و انتقال آن‌ها به فرهنگ‌های دیگر بود. بنابراین، مانویان نقشی مهم در جابه‌جایی مضامین روایی میان شرق و غرب ایفا کردند. گرچه تشکیلات دینی مانویان، در ایران پس از اسلام حضور چشم‌گیری نداشت اما به نظر می‌رسد از لحاظ عرفانی، اسطوره‌ای، هنری و ادبی در فرهنگ این دوره تاثیرگذار بوده است. این پژوهش، به بررسی میزان و چگونگی تاثیر ادبیات مانوی بر ادبیات فارسی می‌پردازد. پژوهشگر ابتدا قطعات تمثیلی به دست آمده از آثار مانوی را بررسی و سپس به جست‌وجوی نمونه‌های فارسی مشابه در میان آثار منثور فارسی پرداخته است.

برخلاف انتظار، نمونه‌های مشابه فارسی از فراوانی بالایی برخوردار نبودند و حکایت‌هایی که از نظر مضمون و ساختار دقیقاً با تمثیلات مانوی مطابقت کنند، فقط در کلیله و دمنه و سندبادنامه وجود داشت. همچنین به نظر می‌رسد آثار سغدی - مانوی به‌نسبت آثار مانوی به زبان‌های پارسی میانه و پارتی، تاثیر بیشتری در ادبیات فارسی داشته‌اند یا دست‌کم بیشتر در دسترس نویسندگان ایرانی بوده‌اند.

هرماه یک کتاب ایرانشناسی بخوانید

معرفی کتاب‌های خوب و مفید در حوزه ایران و شناخت فرهنگی، تاریخی، اجتماعی و جغرافیایی آن می‌تواند گام مفیدی در راستای مطالعه و آشنایی افراد با مسائل ایران باشد. در اینجا با معرفی ۴۰ کتاب ایرانشناسی برتر، مطالعه آنها رابه شما توصیه می‌کنیم. «تمامی این کتابها در کتابخانه مرکزی بنیاد ایرانشناسی موجود هستند.»

(۱)

اثر آندره گدار ... [و دیگران]؛

آثار ایران / ترجمه ابوالحسن سرو مقدم. — مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۶۵. ج.: مصور.

(۲)

جوادی، حسن، ۱۳۱۳ -

ایران از دیده سیاحان اروپایی (از قدیم‌ترین ایام تا اوایل عهد صفویه) / حسن جوادی. — تهران: نشر بوته، ۱۳۷۸ - ۲ ج.: مصور.

(۳)

شمیم، علیی اصغر، ۱۳۴۵-۱۲۸۳.

ایران در دوره سلطنت قاجار: قرن سیزدهم و نیمه اول قرن چهاردهم هجری قمری / تألیف علی اصغر شمیم. — تهران: علمی، ۱۳۷۰. ۶۷ ص.: مصور، جدول.

(۴)

کریستن سن، آرتور امانوئل، ۱۸۷۵-۱۹۴۵.

ایران در زمان ساسانیان / آرتور کریستن سن؛ ترجمه رشیدیاسمی. — تهران: ابن سینا، ۱۳۴۵، ۱۳۵۱. ۵۸۸ ص.: مصور.

(۵)

سرنا، کارلا، ۴۸۸۱ -

آدم‌ها و آیین‌ها در ایران: سفرنامه مادام کارلا سرنا / ترجمه علی اصغر سعیدی. — [تهران]: زوار، ۱۳۶۲. ۵۳۳ ص.

(۶)

ایرانشناسی در اروپا و ژاپن / ترجمه مرتضی اسعدی؛ ویراسته رودی متی؛ نیکی کدی. — تهران: الهدی، ۱۳۷۱. بیست و چهار، ۳۹۴ ص.

(۷)

سیوری، راجر، ۱۹۲۵ -

ایران عصر صفوی / راجر سیوری؛ ترجمه احمد صبا. تهران: کتاب تهران، ۱۳۶۳.
۲۴۴ ص.: مصور، نقشه.

(۸)

کرزن، جورج ناتانیل کرزن، ۱۸۵۹-۱۹۲۵ م
ایران و قضیه ایران / جرج ناتانیل کرزن؛ مترجم غلامعلی وحیدمازندرانی. تهران:
شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۷. ۲ ج.: مصور، جدول، نمودار.

(۹)

بهار، مهرداد، ۱۳۷۳-۱۳۰۸.
پژوهشی در اساطیر ایران / مهرداد بهار. تهران: مهرداد بهار، ۱۳۷۵.

(۱۰)

بیانی، خانبابا، ۱۲۸۸ -
پنجاه سال تاریخ ایران در دوره ناصری، مستند به اسناد تاریخی و آرشیوی / تالیف
خانبابا بیانی. [تهران]: نشر علم، ۱۳۷۵. ۶ ج. (در ۴ مجلد): مصور، نمونه.

(۱۱)

تفضلی، احمد
تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام / تالیف احمد تفضلی؛ به کوشش ژاله آموزگار. تهران: سخن، ۱۳۷۶. ۲۵۴ ص.

(۱۲)

تکمیل همایون، ناصر، ۱۳۱۵ -
تاریخ اجتماعی و فرهنگی تهران / ناصر تکمیل همایون. تهران: دفتر پژوهش‌های
فرهنگی، [بی تا].؛ [بی جا: بی نا]، ۱۳۷۲ - ۳ ج.: جدول، مصور، عکس، نمونه، نقشه.

(۱۳)

عیسوی، چارلز فیلیپ، ویرایشگر
تاریخ اقتصادی ایران: عصر قاجار، ۱۳۳۲-۱۱۲۱۵ ه.ق / ویراستار چارلز عیسوی؛
ترجمه یعقوب آژند. تهران: گستره، ۱۳۶۲، ۱۳۶۹. بیست، ۶۵۳ ص.: جدول.

(۱۴)

گیرشمن، رومن، ۱۸۹۵-۱۹۷۹.
تاریخ ایران از آغاز تا اسلام / رومن گیرشمن؛ ترجمه محمود بهفروزی. تهران: جامی،
۱۳۸۵. ۳۴۸ ص. [۱۶] تصویر: مصور، نقشه.

(۱۵)

ناظم الاسلام کرمانی، محمدبن علی، ۱۳۳۷-۱۲۸۰ ق
تاریخ بیداری ایرانیان / ناظم الاسلام کرمانی؛ به اهتمام علی اکبر سعیدی سیرجانی. —
تهران: آگاه، ۱۳۶۱. ۵ ج. (در دو مجلد): مصور، نمونه، عکس.

(۱۶)

خانلری، پرویز، ۱۳۶۹-۱۲۹۲.
تاریخ زبان فارسی / به قلم پرویز ناتل خانلری. — [ویرایش ۲]. — تهران: نشر سیمرغ،
۱۳۷۴. ۳ ج. مصور، جدول.

(۱۷)

محبوبی اردکانی، حسین، ۱۳۵۶-۱۲۹۴.
تاریخ موسسات تمدنی جدید در ایران / نگارش حسین محبوبی اردکانی. تهران:
دانشگاه تهران، موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۷۰. ۳ ج. مصور، نمونه، عکس.

(۱۸)

محمدی، محمد، ۱۲۹۰ -
تاریخ و فرهنگ ایران در دوران انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی / محمد محمدی
ملایری. تهران: توس، ۱۳ - ج.

(۱۹)

لسترینج، گای، ۱۹۳۳-۱۸۵۴.
جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی: بین‌النهرین، ایران و آسیای مرکزی از
زمان فتوحات مسلمین تا ایام تیلور / تالیف کی لسترینج؛ ترجمه محمود عرفان. تهران:
بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۳۷. ۶۰۹ ص. نقشه.

(۲۰)

کیهان، مسعود
جغرافیای مفصل ایران / تالیف مسعود کیهان. تهران: ابن‌سینا، ۱۳۱۱-۱۳۱۰. ۳ ج.
جدول، مصور، نمودار، عکس.

(۲۱)

تکمیل همایون، ناصر، ۱۳۱۵.

رویدادها و یادمانهای تاریخی تهران / ناصر تکمیل همایون. — تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۸۷. ج ۳. مصور.

(۲۲)

کریمان، حسین، ۱۳۷۲-۱۲۹۲.

ری باستان / حسین کریمان. — تهران: انجمن آثار ملی، دانشگاه ملی ایران، ۱۳۴۹-۱۳۴۵. ج ۲. مصور، نقشه (رنگی).

(۲۳)

رایس، کلارا کولیور، ۱۸۶۶ -

زنان ایرانی و راه و رسم زندگی آنان: سفرنامه کلارا کولیور رایس / [کلارا کولیور رایس]؛ ترجمه اسدالله آزاد. — مشهد: آستان قدس رضوی. معاونت فرهنگی، ۱۳۶۶. ۲۶۵ ص. مصور.

(۲۴)

شیبانی، ژان رز فرانسواز، ۱۹۱۲ -

سفر اروپاییان به ایران / تالیف ژان شیبانی؛ ترجمه ضیاءالدین دهشیری. — تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۳. ۱۶، ۵۱۰ ص.

(۲۵)

پولاک، یاکوب ادوارد، ۱۸۹۱-۱۸۱۸.

سفرنامه پولاک "ایران و ایرانیان" / نوشته یاکوب ادوارد پولاک؛ ترجمه کیکاووس جهاننداری. — تهران: خوارزمی، ۱۳۶۱. ۵۳۶ ص. مصور.

(۲۶)

دلاواله، پیترو، ۱۶۵۲-۱۵۸۶.

سفرنامه پیترو دلاواله (قسمت مربوط به ایران) / [پیترو دلاواله]؛ ترجمه از متن اصلی ایتالیایی با تطبیق چاپهای مختلف و نسخه خطی اصلی متعلق به انجمن جغرافیایی ایتالیا؛ ترجمه و شرح و حواشی از شجاعالدین شفا. — تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۸. ۴۸۳ ص. مصور، نقشه.

(۲۷)

تاورنیه، ژان باتیست، ۱۶۸۹-۱۶۰۵.

سفرنامه تاورنیه / ترجمه ابوتراب نوری؛ با تجدید نظر کلی و تصحیح حمیدشیرانی. — تهران: کتابفروشی تایید، ۱۳۶۹. ط ۷۱۹ ص. مصور.

(۲۸)

شاردن، ژان، ۱۶۴۳-۱۷۱۳. سفرنامه شاردن / ترجمه اقبال یغمایی. — تهران: توس، ۱۳۷۲. — ج.: مصور، نقشه.

(۲۹)

کمپفر، انگلبرت، ۱۶۵۱-۱۷۱۶. سفرنامه کمپفر / نوشته انگلبرت کمپفر؛ ترجمه کیکاووس جهاننداری. — تهران: خوارزمی، ۱۳۶۰. ۲۸۵ ص.: مصور.

(۳۰)

جعفریان، رسول، ۱۳۴۳. سفرنامه‌های حج قاجاری (پنجاه سفرنامه) / به کوشش رسول جعفریان. — تهران: علم، ۱۳۸۹. ۸ ج.

(۳۱)

پوپ، آرتور اپهام، ۱۸۸۱-۱۹۶۹ م. سیری در هنر ایران (از دوران پیش از تاریخ تا امروز) / زیر نظر آرتروپ ، فیلس اکرم؛ مترجمان نجف دریابندری... [و دیگران]؛ ویرایش زیر نظر سیروس پرهام. — تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۷. ۱۳ ج.: مصور.

(۳۲)

هینلز، جان راسل، ۱۴۹۱. شناخت اساطیر ایران / جان هینلز؛ ترجمه باجلان فرخی. — تهران: اساطیر، ۳۸۳۱. ۰۶۵ ص.: مصور.

(۳۳)

سعید، ادوارد، ۱۹۳۵. شرق‌شناسی / ادوارد سعید؛ ترجمه لطفعلی خنجی. — تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۶. ۵۳۶ ص.

(۳۴)

کیانی، محمد یوسف، گردآورنده. شهرهای ایران / به کوشش محمد یوسف کیانی. — [تهران]: جهاد دانشگاهی، ۱۳۶۵. — ج.: مصور (بخشی رنگی)، نقشه.

(۳۵)

فرای، ریچارد نلسون، ۱۹۲۰ -

عصر زرین فرهنگ ایران / نویسنده ریچارد ن. فرای؛ ترجمه مسعود رجب‌نیا. - تهران: سروش، ۱۳۶۳، ۱۳۷۵. ۳۱۷ ص.

(۳۶)

گنجنامه فرهنگ آثار معماری اسلامی ایران / زیر نظر کامبیز حاج قاسمی؛ نویسنده متن مریم دخت موسوی روضاتی، حسین سلطانزاده؛ مترجم کلود کریاسی. - [تهران]: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده معماری و شهرسازی، مرکز اسناد و تحقیقات، ۱۳۷۵ - ج.: مصور (بخش رنگی).

(۳۷)

ساجدی، طهمورث

مجموعه مقالات ایران‌شناسی و خاورشناسی / نوشته طهمورث ساجدی. - تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۷. ۸۳۳ ص.

(۳۸)

فیشر، ویلیام بین

مردم ایران / ویراستار ویلیام بین فیشر؛ ترجمه مرتضی ثاقب‌فر. - تهران: جامی، ۱۳۸۴. ۸۹۰ ص.: مصور، نقشه، جدول، نمودار.

(۳۹)

سرنا، کارلا، ۱۸۸۴ -

مردم و دیدنی‌های ایران: سفرنامه کارلا سرنا / سرنا کارلا؛ ترجمه غلامرضا سمیعی. - تهران: نشر نو، ۱۳۶۳. نه، ۴۳۱ ص.

(۴۰)

کریستین سن، آرتور امانوئل، ۱۸۷۵-۱۹۴۵ -

نمونه‌های نخستین انسان و نخستین شهریار در تاریخ افسانه‌ای ایرانیان / از آرتور کریستین سن؛ ترجمه احمد تفضلی، ژاله آموزگار. - تهران: نشر نو، ۱۳۶۳.

معرفی ایرانشناسان

زندگینامه و کارنامه فرهنگی استاد حسن زنگنه

تهیه و تدوین: - انجمن مشاهیر استان بوشهر

با همکاری بنیاد ایران شناسی - شعبه بوشهر

حسن زنگنه مترجم معروف بوشهری در سال ۱۳۲۸ در محله صلح آباد

بوشهر به دنیا آمد. پدرش غلامحسین کارگر موتور لنج بود که در سال ۱۳۴۱

خورشیدی در سانحه دریایی با تعدادی از همکارانش غرق شد. زنگنه در سال

۱۳۳۴ وارد دبستان شد. دوره ابتدایی را در مدارس باقری، فردوسی و مهران گذراند و دیپلم

رشته طبیعی را در سال ۱۳۴۶ از دبیرستان سعادت بوشهر اخذ کرد. در ایام تحصیل به مطالعه

بویژه زبان انگلیسی علاقمند شد و حتی در دوران نوجوانی ضمن تحصیل در دبیرستان در

شرکت‌های خارجی که مسئولیت ساخت اسکله بندر بوشهر را داشتند کار می‌کرد. در زمانی

که سرباز سپاه دانش بود به عنوان مترجم با سازمان یونسکو همکاری می‌کرد و در سالهای

۵۰ تا ۶۰ مترجم نیروی دریایی ارتش در بوشهر بود. با تسلطی که بر اثر کار و مطالعه در زبان

انگلیسی پیدا کرده بود دست به ترجمه کتابهای انگلیسی زد و اولین ترجمه‌های او در سال

۱۳۷۳ با عناوین (لشکرکشی انگلیس به ایران) و (هجوم انگلیس به جنوب ایران) منتشر شد

و با پشتکار و علاقه‌ای که در این زمینه داشت به تدریج به مترجمی پرکار و پرآوازه تبدیل شد

که تاکنون ۲۳ جلد کتاب را ترجمه و بدست چاپ و انتشار سپرده است. از او مقالات زیادی

در نشریات محلی استان و خارج از استان نیز چاپ شده است. زنگنه را باید شیخ المترجمین

خلیج فارس شناسی لقب داد. به دلیل علاقه وافری که به این آبراه استراتژیک داشت بیشتر آثار

ترجمه شده او به این رشته مهم اختصاص یافته است. زنگنه در سال ۱۳۸۸ خورشید به عنوان

چهره ماندگار بوشهر انتخاب گردید و سرانجام پس از سالها تلاش و کوشش در عرصه ترجمه،

روز جمعه ۲۸ شهریور سال ۱۳۹۳ در سن ۶۶ سالگی به دیار باقی شتافت.

عمده آثار زنگنه ترجمه متون تاریخی از زبان انگلیسی است. فهرست آثار او به شرح

ذیل است:

۱- لشکرکشی انگلیس به ایران، گرنی داد، حسن زنگنه، کنگره هشتادمین سالگرد

رئیس علی دلواری، ۱۳۷۳

۲- هجوم انگلیس به جنوب ایران، جی.بی. کلی، حسن زنگنه، کنگره هشتادمین

سالگرد رئیس علی دلواری، ۱۳۷۳

۳- خاطرات فردریک اوکانر، حسن زنگنه، نشر شیرازه، ۱۳۷۶

۴- روابط ایران و انگلیس در جنگ جهانی اول، ویلیام جی. اولسون، حسن زنگنه، نشر

شیرازه، ۱۳۸۰

- ۵- اعراب و تجارت برده در دریای پارس، توماس . ام. ریکس، حسن زنگنه، انتشارات نوید شیراز، ۱۳۸۰
- ۶- لشکرکشی ناپلئون به مصر و رقابت فرانسه و انگلیس در ایران، جی.بی. کلی، حسن زنگنه، نشر همسایه، ۱۳۷۸
- ۷- خلیج فارس در آستانه قرن بیستم، ملکم یاپ، حسن زنگنه، انتشارات به دید، ۱۳۸۰
- ۸- دریای پارس و سرزمین های متصالح، دونالد هاوولی، حسن زنگنه، بوشهر شناسی، ۱۳۷۷
- ۹- خلیج فارس از دوران باستان، راجرز . ام سیوری، حسن زنگنه، بوشهر شناسی، ۱۳۷۷
- ۱۰- چالش برای قدرت و ثروت در جنوب ایران، گرمون استفان رای، حسن زنگنه، انتشارات همسایه، ۱۳۷۸
- ۱۱- ماموریت سرپرسی کاکس در حوزه خلیج فارس و ایران، فیلیپ گریوز، حسن زنگنه، انتشارات به دید، ۱۳۸۰
- ۱۲- نخستین فرستادگان پرتغال به دربار شاه اسماعیل صفوی، رونالد بیشاپ اسمیت، حسن زنگنه، بوشهر شناسی، ۱۳۸۱
- ۱۳- گزارش های سالانه سرکنسول انگلیس در بوشهر، حسن زنگنه، انتشارات پروین، ۱۳۷۷
- ۱۴- اسناد سازمان سیا درباره کودتای ۲۸ مرداد و سرنگونی دکتر مصدق، دکتر غلامرضا وطن دوست با همکاری حسن زنگنه و رضا دهدشتی، انتشارات رسا، ۱۳۷۹، چاپ اول
- ۱۵- جنوب ایران به روایت سفرنامه نویسان، گردآوری و ترجمه حسن زنگنه، انتشارات نوید شیراز، ۱۳۸۰
- ۱۶- میر مهنا و شهر دریاها، گردآوری و ترجمه حسن زنگنه، انتشارات همسایه، ۱۳۷۷
- ۱۷- تاریخ بوشهر از صفویه تا زندیه دو جلد، تالیف ویلم فلور، ترجمه حسن زنگنه انتشارات شروع ۱۳۸۹
- ۱۸- ظهور و سقوط بوشهر تالیف ویلم فلور ترجمه حسن زنگنه، تهران طلوع دانش ۱۳۸۷
- ۱۹- عهد قاجار، تالیف وانسا مارتین، ترجمه حسن زنگنه، تهران نشر ماهی ۱۳۸۷
- ۲۰- مشروطیت جنوب ایران به گزارش بالیوز بریتانیا در بوشهر ۱۹۱۵-۱۹۰۵ میلادی ترجمه حسن زنگنه موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران و بنیاد ایران شناسی شعبه بوشهر ۱۳۸۶
- ۲۱- هلندی ها در خلیج فارس و بوشهر تالیف ویلم فلور؛ ترجمه حسن زنگنه، تهران آینه کتاب ۱۳۹۰
- ۲۲- فرهنگ اصطلاحات اقتصادی انگلیسی - فارسی نویسندگان حسن زنگنه و فریده مواجی تهران، نیکتا ۱۳۸۶
- ۲۳- جنگ ایران و انگلیس در سال ۱۸۵۶ میلادی ترجمه حسن زنگنه بوشهر شروع سال ۱۳۸۶

